

"Tjelesno, psihičko i ekonomsko zanemarivanje osoba starije dobi izvršeno prije smještaja u ustanovu socijalne skrbi"

Krstulović, Sandra

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:155:970128>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
UNIVERSITY OF DUBROVNIK

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Dubrovnik](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

Sandra Krstulović

**„TJELESNO, PSIHIČKO I EKONOMSKO ZANEMARIVANJE OSOBA
STARIJE DOBI IZVRŠENO PRIJE SMJEŠTAJA U USTANOVU
SOCIJALNE SKRBI“**

ZAVRŠNI RAD

DUBROVNIK 2018. godina

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**„TJELESNO, PSIHIČKO I EKONOMSKO ZANEMARIVANJE OSOBA
STARIJE DOBI IZVRŠENO PRIJE SMJEŠTAJA U USTANOVU
SOCIJALNE SKRBI“**

ZAVRŠNI RAD

**PHYSICAL, MENTAL, AND ECONOMIC NEGLECT OF ELDERLY
THAT HAS BEEN DONE BEFORE THEY HAVE BEEN TAKEN TO
SOCIAL CARE FACILITY**

FINAL WORK

KANDIDAT:
Sandra Krstulović

MENTOR:
Vesna Babarović (dipl.soc.radnica)

DUBROVNIK, 2018. godina

Zahvala

Ovom prilikom želim se zahvaliti svima koji su mi pomogli u ostvarivanju ovoga rada, te na poseban način svojoj mentorici Vesna Babarović (dipl.soc.radnik) koja me svojim uputama i savjetima poticala na rad. Također se zahvaljujem korisnicima Doma za starije i nemoćne osobe „Domus Christi“ što su svojim iskrenim odgovorima, bez ustručavanja upotpunili ovo moje istraživanje.

SAŽETAK

Zlostavljanje starijih osoba podrazumijeva različite oblike zlostavljanja, ne samo tjelesno zlostavljanje, nego psihičko, seksualno i ekonomsko zanemarivanje. O nasilju u trećoj životnoj dobi nema mnogo podataka kako u svijetu tako ni u Hrvatskoj. S obzirom na sve dulji životni vijek, a samim tim i veći broj osoba starijih od 65 godina u ukupnoj populaciji, realno je očekivati da će fenomen zlostavljanja starijih osoba tek početi ozbiljnije zaokupljati interes kako stručnjaka tako i šire javnosti. Zlostavljanje starijih osoba odnosi se na svako ponašanje u sklopu ljudskih povjerenja, koje na neki način šteti starijoj osobi.

Cilj ovog rada je steći bolje znanje o izvorima i posljedicama nasilja nad starijim, proširiti raspon intervencija koje bi omogućile starijim osobama da progovore o doživljenom nasilju. Informirati starije osobe o njihovim pravima, te dobiti podršku da ih ostvaruju.

Ključne riječi: zlostavljanje, starije osobe, zanemarivanje, prava

SUMMARY

Elder abuse includes various forms of abuse, not just physical abuse, but psychological, sexual and economic neglect. Violence in the third age there is not much information in the world and not in Croatia. Given all longer lifetime, and therefore a greater number of people over 65 in the total population, it is reasonable to expect that the phenomenon of elder abuse only start seriously occupy interest to professionals and the general public. Elder abuse refers to any behavior within a trust, which in some way harms an older person. The aim of this study is to gain a better knowledge of the sources and consequences of violence against the elderly, to expand the range of interventions that would enable older people to speak about their experiences of violence. To inform the elderly about their rights and get the support that they generate.

Keywords: abuse, elderly neglect, rights

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Definicija i značenje	1
1.2. Faktori rizika za nasilje nad starijim osobama	4
1.3. Oblici zlostavljanja	7
1.4. Prevencija nasilja nad starijim osobama.....	12
1.5. Povijest zanemarivanja i zlostavljanja.....	15
1.6. Uloga društvene zajednice u prepoznavanju i pomoći zanemarenim i zlostavljanim starijim osobama.....	17
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	21
3. ISPITANICI I METODE	22
3.1. Ispitanici	22
3.2. Metode	23
4. REZULTATI.....	24
5. RASPRAVA.....	43
6. ZAKLJUČAK	46
7. LITERATURA.....	47
8. PRILOZI.....	48
8.1. Prilog A: Popis ilustracija.....	48
8.2. Prilog B: Anketni upitnik	50
9. ŽIVOTOPIS	60

1. UVOD

1.1 Definicija i značenje

Nasilje nad starijim osobama u obitelji predstavlja osobni i društveni problem kojemu se pridaje sve veći značaj i pozornost u Hrvatskoj, u skladu s definicijom SZO (2002.) prema kojoj je zlostavljanje starijih osoba pojedinačan ili ponavljajući čin ili nedostatak odgovarajućeg postupanja, koje se događa u bilo kojem odnosu očekivanja i povjerenja, a uzrokuje štetu, bol, nepriliku i/ili nevolju starijoj osobi. Razlikujemo tjelesno zlostavljanje, psihičko zlostavljanje, ekonomsko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i zanemarivanje starijih osoba. (Janković J. 1996.)

Od osobitog je značaja edukacija profesionalaca u prepoznavanju nasilja nad starijom osobom, kao i upoznavanje starijih osoba s njihovim pravima.

Zlostavljanje i zanemarivanje starijih osoba u obitelji zahtijeva multidisciplinarni gerontološki pristup pri rješavanju zdravstvenih, psiholoških, socijalnih i pravnih problema.

U najvećem broju slučajeva zlostavljanja starijih u obitelji, počinitelji su njemu poznate osobe, najčešće bračni partneri ili drugi članovi obitelji. Nasilje nad starijim osobama se događa u svim društvenim slojevima neovisno o socioekonomskom položaju. Situacije zlostavljanja su

kompleksne. Stariji ljudi koji su izloženi zlostavljanju ili zanemarivanju mogu biti između osjećaja i brige za osobu (npr. supruga ili dijete) i svijesti da su zlostavljani ili zanemareni. Neprijavljivanje nasilja otežava opća tolerancija na nasilje u društvu, prihvaćanje niza predrasuda i neznanja o starenju, neinformiranost, te strah i sram starije osobe.

Nasilje nad starijim osobama je ozbiljan društveni problem. Zbog toga što je nasilje nad starijima skriveno i što ga je teško ispitivati, vrlo je teško odrediti njegovu učestalost. Ipak, nasilje nad starijima predstavlja društveni problem i njegove se posljedice očituju u različitim područjima društvenog života kao što su povećani zdravstveni troškovi, povećani troškovi socijalne skrbi, pravosudnog sustava.

Starije žrtve su sklonije ozljedama, češće će trebati gerijatrijska zdravstvena skrb i prije će izgubiti povjerenje u počinitelja nasilnog ponašanja nego mlađe žrtve. Neki stariji ljudi (osobito starije žene koje zlostavljaju bračni partneri) žive sa zlostavljanjem dugi niz godina i stoga se suočavaju s kumulativnim učinkom nanošenja štete. To ih značajno pogađa fizički i emocionalno.

Slika 1. Zlostavljanje

Izvor : <http://www.vgdanas.hr/dogadanja/zaustavimo-nasilje-nad-starijim-osobama/>

Gerontološkopsihološka istraživanja govore o krugu zlostavljanja gdje djeca koja su zlostavljana odrastaju i sama u zlostavljače, ali nekoliko studija sugerira da zlostavljanje djece stvara odrasle koji zlostavljaju svoju djecu i/ili bračne partnere, ali ne roditelje. (Rusac S., 2016.)

Modeli prevencije i intervencije ne mogu se primijeniti i na slučajeve zlostavljanja djece i starijih osoba budući postoje osnovne razlike u ova dva tipa zlostavljanja. Djeca i odrasli se razlikuju u stupnju kompetencije, privatnosti i prava na autonomiju, stoga korištenje istih modela u ta dva slučaja zlostavljanja ne bi imalo smisla.

Slika 2. Tjelesno zlostavljanje

Izvor: <http://trecadob.com/tag/zlostavljanje-starijih-osoba/>

1.2. Faktori rizika za nasilje nad starijim osobama

Postoje različiti faktori značajni za nasilje nad starijim osobama. Individualni, vezani za žrtvu; starija osoba s kognitivnim ili fizičkim oštećenjem pod povećanim je rizikom; zdraviji imaju veće šanse da izbjegnu zlostavljanje nego oni lošijeg zdravlja. Naime, razina stresa kod njegovatelja povisuje se s pogoršanjem zdravstvenog stanja onemoćale starije osobe, osobito ako se radi o starijim osobama s invaliditetom. Kao žrtve se najčešće javljaju žene i to u dobi od 75 godina ili starije (Ajduković, 2003).

Vezani za počinitelja; najčešći zlostavljači su odrasla »djeca« žrtve, rođaci ili unuci. Ipak, po svemu sudeći, počinitelji nasilja prema ostarjelima su u više od polovice slučajeva žene (kćeri ili

nevjeste) koje, u pravilu, dnevno skrbe o žrtvama (Ajduković i Pečnik, 1992., prema Ajduković, 2003.), stoga više od dvije trećine otpada na članove obitelji. Njega onemoćalih starijih ljudi vrlo je naporna i izaziva njegovateljski stres, posebno ako je riječ o ostarjelima s mentalnim i fizičkim poteškoćama. Kada je njegovatelj loše pripremljen za zadatak koji mora obaviti, veća je i mogućnost zlostavljanja. Pod tim okolnostima, a nedostaju li i nužna pomagala za njegu ili liječenje, vjerojatnije će doći do konflikta. Istraživanja su pokazala da nasilnici (uglavnom starije djetete) imaju veću količinu problema nego drugi njegovatelji. Počinitelji često pate od mentalnih bolesti ili emocionalnih poremećaja, alkoholizma, narkomanije i novčanih problema. Zbog ovih problema, nerijetko su materijalno ovisni o svojim roditeljima i zlostavljanje je reakcija potaknuta osjećajem neuspjeha i vlastite nesposobnosti. Rizični faktori vezani uz zajednicu i društvene norme; izolacija starijih osoba, umanjivanje vrijednosti starijih osoba od strane zajednice i države, industrijalizacija i migracija mlađih članova obitelji, siromaštvo i nezaposlenost, gubitak osnovnih ljudskih vrijednosti, slabljenje povezanosti članova obitelji i ljudi općenito, međugeneracijski sukob. U odnosu na oblik nasilja, možemo zaključiti da su neke obitelji sklonije nasilju jer je nasilje naučeno ponašanje koje se prenosi iz generacije u generaciju. Kod ovih obitelji nasilje je jedina reakcija kojom znaju odgovoriti na stresne situacije. Počinitelji nasilja mogu koristiti velik broj različitih taktika u upotrebi moći i kontrole nad njihovim žrtvama. Zlostavljanje može imati različite oblike te se obrasci nasilnog ponašanja mogu mijenjati kroz vrijeme. (Ajduković, M. i Pavleković, G. 2004.)

---

*„Da nisam držala ruku iznad glave, polomio bi mi je. Bila sam slomljena cijele nedjelje. Moje tijelo je ionako već bilo slomljeno“
(Band-Winterstein i Eisikovits, 2010).*

Slika 3. Stop nasilju

Izvor: <https://www.facebook.com/STOPnasilju-nad-%C5%BEenama-223965869002/>

Osim prethodno navedenih faktora postoji još niz rizičnih čimbenika koji doprinose zlostavljanju starijih osoba, neki stariji, zbog slabosti ili lošeg zdravlja, postanu jako ovisni o članovima obitelji; povećana izolacija od ostalih ljudi; članovi obitelji mogu smatrati da je briga o starijima njihova dužnost i odbijaju vanjsku pomoć; povećanje kulturnih razlika između generacija u jednoj obitelji; član obitelji može financijski ovisiti o starijoj osobi; osoba koja pati od demencije može doprinijeti povećanju stresa svog njegovatelja. Istraživanja su pokazala da se rizik izloženosti

starijih osoba nasilju u obitelji povećava ako je žrtva ovisna zbog bolesti ili siromaštva, te ako živi u obitelji u kojoj postoji povijest nasilnog ponašanja, te povijest unutargeneracijskih i međugeneracijskih sukoba.

1.3. Oblici zlostavljanja

Nasilje se može podijeliti s obzirom na mjesto gdje se ono odvija i način nasilnog ponašanja. Nasilje nad starijima može se zbivati u privatnosti doma, u ustanovi i strukturalno. Za starije osobe koje žive privatno, u svojim kućama, nasilje može biti povezano s njihovom financijskom ili emocionalnom ovisnosti o članovima obitelji. Kod osoba smještenih u ustanovu, zlostavljanje se može javiti kod hranjenja, kupanja, oblačenja, uzimanja lijekova i sl. Strukturalno nasilje odvija se u okviru društva, a odnosi se na nedostatak socijalne sigurnosti i financijskih sredstava koji bi omogućili zadovoljavajuću kvalitetu života. Ovaj oblik odnosi se na diskriminirajuću socijalnu, zdravstvenu i ostalu politiku i praksu prema starijima, te neodgovarajuće i uznemiravajuće postupanje javnih službi (Ajduković, 2003.). Starija osoba može doživjeti više različitih oblika zlostavljanja u isto vrijeme. Zbog toga je važno da stručnjaci, ali i javnost, budu upoznati sa znakovima upozorenja za moguće zlostavljanje starih osoba kako bi ga

pravovremeno uočili i reagirali. Svaki oblik nasilnog ponašanja uključuje različite načine postupanja prema žrtvi.

Psihičko odnosno emocionalno zlostavljanje uključuje pokušaje dehumanizacije i podcjenjivanje starijih osoba. Bilo koje verbalno ili neverbalno postupanje koje smanjuje njihovo samopoštovanje ili dignitet i tretiranje njihovog psihološkog i emocionalnog integriteta je zlostavljanje. Može uključivati: prijetnje o korištenju nasilja, prijetnje da će ih napustiti i ostaviti same, namjerno zastrašivanje kao npr. da neće dobiti hranu ili skrb za njihove potrebe, laganje, ruganje, nazivanje pogrdnim imenima, nedopuštanje provjeravanja tvrdnji o njihovom zlostavljanju, socijalno izoliranje i zabranjivanje posjeta, tajenje informacija na koje imaju pravo, ponižavanje starijih osoba zbog načina njihova govora, namjerno i pogrešno interpretiranje njihovih tradicija, nepoštivanje, ignoriranje i pretjerano kritiziranje, naređivanje, konstantno nametanje pitanje smrti i namjerni razgovor o istom, postupanje sa starijim osobama kao da su djeca ili sluge. (Despot Lučanin, J. 2003.)

Ekonomsko zlostavljanje obuhvaća novčane manipulacije ili iskorištavanje, a uključuje prijevaru, krivotvorenje, ucjene, zlouporabu. Odnosi se na korištenje novca ili vlasništva starije osobe na nepošten način ili korištenje imovine starije osobe za vlastitu dobrobit. Svako postupanje bez dopuštenja na način da se neprikladno ili protuzakonito koristi nečija imovina ili

novac je novčano izrabljivanje odnosno financijsko zlostavljanje. Može uključivati: krađu novca starije osobe, mirovine ili druge imovine, prodaju njihovih kuća ili vlasništva bez njihovog pristanka, zlouporabu punomoći, naplaćivanje većih cijena za stvari koje se kupe starijoj osobi, ne dopuštanje starijoj osobi da iseli u dom kako bi mogli i dalje imati uvida u mirovine, ne vraćanje novaca nakon što su ga posudili od starije osobe, otvaranje njihove pošte, mijenjanje oporuke, potpisivanje dokumenata umjesto njih, dijeljenje njihove kuće bez da im se plate troškovi, odbijanje mogućnosti da se isele iz kuće.

Slika 4. Ekonomsko zlostavljanje

Izvor: http://m.sbplus.hr/slavonski_brod/crna_kronika/novi_slucuj_krade_na_kucnom_pragu.aspx#.WsYXPohuaM8

Tjelesno zlostavljanje uključuje bilo koji čin nasilja neovisno o tome rezultira li fizičkom ozljedom ili ne. Namjerno izazivanje boli ili ozljede, a koje rezultira fizičkom ozljedom ili duševnom boli smatra se zlostavljanjem. Može uključivati: udaranje, spaljivanje, guranje i naguravanje, šamaranje, vezivanje, podmetanje noge, pljuvanje, prisiljavanje starije osobe da oстане u krevetu ili stolici odnosno ograničavanje kretanja, prisiljavanje da oстане u sobi i zaključavanje, uskraćivanje lijekova ili pretjerano davanje lijekova, ograničavanje slobode. Starije osobe koje postanu krhke, slabe i zahtijevaju medicinske ili druge usluge, mogu postati potencijalne žrtve zlostavljanja te relativno često podlegnu posljedicama tjelesnog zlostavljanja.

Slika 5. Tjelesno zlostavljanje

Izvor: <http://www.udruga-umirovljenika-ludbreg.hr/projekti-udruga/integrativan-ludbreg/168-oblici-nasilja-nad-starijim-osobama.html>

Slika 6. Tjelesno zlostavljanje(udaranje)

Izvor: <https://i.pinimg.com/736x/d4/ff/39/d4ff3910f426fd28aabdf0bbe8a434f8.jpg>

Seksualno zlostavljanje uključuje različite oblike seksualnog ponašanja, iskorištavanja i uznemiravanja, seksualno maltretiranje, napadanje i sramoćenje bez njihove volje i pristanka. Uključuje neželjeno doticanje (stariji često nisu sposobni izraziti svoje negodovanje), sve vrste seksualnog napada poput silovanja, sodomije, razgolićavanja i fotografiranja. Zanemarivanje (nebriga) se odnosi na namjerno ili nenamjerno nepružanje osnovnih uvjeta za život i potrebne njege. Zanemarivanje starije osobe najčešći je oblik zlostavljanja, a slijedi

financijsko iskorištavanje. Najčešći zlostavljači su članovi uže obitelji (djeca ili njihovi supružnici). Isto tako zlostavljači su susjedi.

Slika 7. Posljedice zlostavljanja

Izvor: <http://www.drahumbert-psiQUIATRIA.es/depresion-en-la-tercera-edad/>

1.4. Prevenirica nasilja nad starijim osobama

Nasilje u obitelji je osobni, obiteljski i društveni problem koji značajno narušava kvalitetu života i mentalno zdravlje svih onih koji su mu izloženi – posredno ili neposredno. Prevenirica nasilja nad starijim osobama važna je kako bi se starijim ljudima mogli osigurati dostojnu starost, pružanje materijalne sigurnosti i uopće unaprjeđenje kvalitete života. Država ima pravo i obvezu

poduzeti potrebne mjere da bi spriječila nasilje u obitelji, odnosno smanjila i olakšala njegove posljedice (Ajduković, 2003.). Iz navedenog se vidi da problem nasilja nije isključivo problem pojedinca, već i države, te u tom smjeru treba raditi na zakonskom okviru, uključujući preventivne mjere i mjere zaštite. Mears i Visher (2005.) razlikuju zakonske intervencije, intervencije socijalne i medicinske skrbi i koordinirano djelovanje svih dijelova sustava. Na Drugom svjetskom skupu o starenju 2002. godine, usvojen je Internacionalni akcijski plan o starenju (Madrid International Plan of Action on Ageing) u kojem se u nizu preporuka i ciljeva navodi i isključivanje svih oblika zanemarivanja, zlostavljanja i nasilja nad starijima, s naglaskom na preventivnom djelovanju. Naglašavaju se prava starijih osoba utemeljena na načelima iz 1991. godine od strane UN-a, a to su nezavisnost (dovoljno hrane, sklonište i zdravstvena njega, život u sigurnom domu što je dulje moguće), uključivanje (da dijele svoje znanje, doprinose društvenoj zajednici i kažu društvu što žele), njega (pristup kulturno prikladnoj njezi i zaštiti, službe koje će im poboljšati zdravlje, respektiranje njihovih želja, dostojanstva i uvjerenja), samozadovoljstvo (mogućnost razvijanja vlastitih interesa i sudjelovanje u obrazovnim, kulturnim, spiritualnim i društvenim aktivnostima) i dostojanstvo (da ne trpe niti mentalno niti tjelesno zlostavljanje niti diskriminaciju).

Prevenција nasilja treba početi na državnoj razini, jačanjem sigurnosti i povećanjem standarda općenito. Spitek–Zvonarević (2006.) smatra da je radi zaštite od nasilja i zapuštanja starijih osoba, nužno razviti programe prevencije koji slijede modele javnozdravstvenog pristupa, a koji obuhvaćaju mjere i akcije: na individualnom planu, u međusobnim odnosima u neposrednoj

okolini, kao i na šire društvenom planu. Na lokalnoj razini mogu se organizirati programi socijalne i zdravstvene pomoći, u obliku besplatnih telefonskih linija na kojima bi starije osobe mogle potražiti pomoć ili prijaviti zlostavljanje, programi educiranja starijih o njihovim pravima i o problemu nasilja u smislu njegovog prepoznavanja i reagiranja, osposobljavanje stručnih i javnih djelatnika osobito u zdravstvenim ustanovama, podizanje javne svijesti. Važno je poticati rad organizacija civilnog društva koje promiču ljudska prava i zastupaju žrtve obiteljskog nasilja (Ajduković, 2003.). Sredstva javnog priopćavanja (televizija, radio, novine) imaju značajnu ulogu u razbijanju predrasuda o starijim osobama kao potpuno nesposobnima da odlučuju o sebi, u stvaranju i kreiranju svijesti o svim oblicima nasilja s naglaskom na izbjegavanju senzacionalizma i pružanju jasnih poruka s korisnim i odgovarajućim informacijama.

U okviru sekundarne prevencije aktivnosti se uvjetno mogu podijeliti na one koje se odnose na šire društveno djelovanje (obrazovanje, istraživanja, socijalnu politiku) i one koje su neposredno usmjerene na obitelj u krizi (Ajduković, 2003.). Bilo bi korisno utvrditi jedinstven način evidentiranja nasilja u zdravstvu, pravosuđu i socijalnoj skrbi, voditi statističko praćenje svih oblika nasilja, jačati sustav prijavljivanja nasilja, istaknuti važnost istraživanja. Spitek-Zvonarević (2006.) smatra da preventivski i intervencijski programi mogu biti kvalitetni ako slijede rezultate kontinuiranih istraživanja tog kompleksnog fenomena te ako se provodi trajna provjera i evaluacija provedenih mjera i akcija.

Tercijarna prevencija odnosi se na intervencije čiji je cilj pružanje psihosocijalne pomoći starijoj osobi kao žrtvi, te njihov tretman. Uključuje i postupke rehabilitacije počinitelja nasilja s ciljem sprječavanja ponovnog nasilja i uspostavljanja narušene ravnoteže. Strategija borbe protiv nasilja treba uključivati zastupanje i podizanje svijesti, obrazovanje za kulturu nenasilja, osposobljavanje stručnjaka, unaprjeđenje zakona i njihova primjena, praćenje intervencija i analizu podataka, pružanje neposredne usluge žrtvi i počinitelju, ranu identifikaciju. Strategija borbe mora biti jasno osmišljena uzimajući u obzir kulturne i regionalne specifičnosti, ulogu lokalne zajednice, civilnog društva, države i međunarodnih organizacija, no i odgovornost svakog pojedinca.

1.5. Povijest zanemarivanja i zlostavljanja

Čini se da oduvijek, bez obzira na prostorne i vremenske granice, postoji zlostavljanje članova obitelji. Poznato je da su Spartanci bolesnu djecu, naročito mušku, ostavljali u planini, ako su stariji članovi zajednice procijenili da su djeca nesposobna za život. Bizaran je podatak da su se u 16. st. u Francuskoj odrasli nabacivali s dojenčadi (kao sloptom) nanoseći im pri tome teške povrede. U japanskom filmu Balada o Narayami (redatelj Imamura Shohei, 1982.) seljak koji ore njivu nailazi na bačeno novorođenče, radnja filma temeljena je na legendi o sedamdesetogodišnjacima koji odlaze na planinu datamo dočekaju smrt. U jednoj sceni filma potomak brutalno nogom gura starca u provaliju. Govoreći o etiologiji nasilja u obitelji možemo govoriti općenito o etiologiji agresije kao i orazlozima generiranja agresije unutar obitelji. U

prvom slučaju možemo reći da je etiologija agresije multifaktorijalna, tj. biopsihosocijalna. Tako možemo govoriti o genetskim anomalijama (npr. triosmija 47, XXY), o biokemijskim promjenama (npr. pad serotonina ili porast dopamina), o teorijama agresije kao nagonu ili instinktu, o agresiji kao naučenom ponašanju, o socijalnim provocirajućim faktorima u smislu raznih oblika frustracije, siromaštva, neobrazovanosti, sklonosti alkoholu ili narkoticima, o utjecaju medija (kroz učenje raznih oblika agresivnog ponašanja, kroz dezinhibiciju i desenzitizaciju na posljedice agresije). U drugom slučaju, promatrajući obitelj i obiteljske odnose, možemo reći da je često prisutno neadekvatno roditeljstvo (neželjeno dijete, zanemarivano dijete, manjak roditeljske empatije) tijekom djetinjstva budućeg zlostavljača. Počinitelji su često i sami bili zlostavljani (u 60-70% slučajeva) ili su bili svjedoci obiteljskog nasilja. Od psiholoških mehanizama prisutna je identifikacija s agresorom: nekadašnja žrtva postaje agresor, a nekadašnji agresor postaje žrtva. Neadekvatno roditeljstvo formira osobe koje internaliziraju loše i nezrele objektne odnose i koje ne dostižu depresivnu anksioznost, krivnju i brigu zadruga objekte. Tako se veću začetku novog života stvaraju temelji za zlostavljanje ili zanemarivanje vremenom ostarjelih i onemoćalih roditelja. Osobe nesposobne za brigu osvojim roditeljima mogu biti nesposobne i za brigu o svojoj djeci, pa se agresivni odnosi, transgeneracijski, stalno repetiraju. Procjenjujemo da je sve češće prisutno nasilje nad starijim članovima u obitelji, samo se o tome ne govori i ne piše. Ono je brutalno i ponižavajuće. Kod žrtve ruši pozitivnu sliku o sebi, dovodi do mnogih psihosomatskih poremećaja, osjećaja krivnje. O opsegu i oblicima zanemarivanja i zlostavljanja u starijoj životnoj dobi nema sustavnih podataka.

Viktimizacija – pojam preuzet iz latinskog jezika, predstavlja poseban oblik diskriminacije i nastanka određenog stanja u kojem osobe postaju žrtve određenog ljudskog djelovanja koje može biti izazvano namjernom ili nenamjernom ljudskom radnjom.

1.6. Uloga društvene zajednice u prepoznavanju i pomoći zanemarenim i zlostavljanim starijim osobama

Obilježavanjem Međunarodnog dana starijih osoba želi se potaknuti da starijim članovima društva osiguraju što kvalitetnije zadovoljenje njihovih potreba i omoguće aktivno sudjelovanje u društvu u skladu s njihovim fizičkim i intelektualnim sposobnostima. Međunarodni dan starijih osoba obilježava se kod nas i u svijetu 01. listopada, Odlukom Glavne Skupštine Ujedinjenih naroda, od 14. prosinca 1990. godine. Cilj je naglasiti važnost osiguranja uvjeta životne sredine prilagođene potrebama i sposobnostima stanovnika treće životne dobi (osoba starijih od 65 godina).

Opći i trajni cilj je osiguranje aktivnog produktivnog starenja stanovništva kroz očuvanje zdravlja i dobrog psihofizičkog statusa kroz pozitivne zdravstvene politike. Svjetska zdravstvena organizacija, u “Brazilskoj deklaraciji”, pitanje zdravog starenja postavlja u kontekst održivog razvoja. Zdrave starije osobe važan su resurs svojim obiteljima, zajednici, društvu i ekonomiji. Ministarska konferencija o starenju u Beču održana je u rujna 2012. godine kao odgovor na izrazito rastući trend starenja svjetskog pučanstva. Na njoj je prihvaćena

„Deklaracija o osiguravanju društva primjerenoga osobama svih životnih dobi – promicanjem kvalitete života i aktivnoga starenja“.

Demografski i ekonomski razvoj društva su međusobno povezani. Starosna struktura stanovništva je odraz njegovog razvoja tijekom dužeg vremenskog perioda i utječe na društveno ekonomski razvoj. Zaštita starijih osoba glavni je pokazatelj napretka i/ili propusta u zaštiti zdravlja cjelokupnog stanovništva. Osnovna načela skrbi zajednice za starije ljude trebaju se temeljiti na njihovoj što većoj samostalnosti i socijalnoj uključenosti, pojačanoj ulozi obitelji i zajednice u osiguravanju kvalitetnog i sigurnog starenja i stvaranja društvenih uvjeta u kojima će stariji imati mogućnost razvoja svojih potencijala. Starijim ljudima treba omogućiti sljedeće: osiguranje aktivnog zdravog starenja i unapređenja kvalitete življenja; osiguranje temeljnih ljudskih prava starijih osoba; dostupnost primjerene zdravstvene i socijalne skrbi, gerontološke i gerijatrijske zaštite, obiteljske podrške i potpore zajednice, te edukacije za samopomoć; pristup odgovarajućim obrazovnim programima i programima obuke za stjecanje različitih novih vještina i znanja; život u sredini prilagođenoj osobnim zdravstvenim i socijalnim potrebama, ovisno o funkcionalnoj sposobnosti; život u vlastitom domu što je duže moguće; razvoj vaninstitucionalne skrbi za starije, a kod bolesti nužna gerijatrijska zdravstvena njega; neometan pristup zdravstvenoj skrbi koja će im omogućiti održavanje i postizanje najbolje moguće razine tjelesnoga, društvenog i emotivnog blagostanja, te spriječiti ili odgoditi početak bolesti; pristup socijalnim i zakonodavnim službama zbog poboljšanja samostalnosti, zaštite i skrbi; pravo na odlučivanje o vlastitoj skrbi i kvaliteti življenja; sigurno i humano postupanje. Prilikom svake policijske intervencije u obitelji ovlaštenu djelatnik treba procijeniti postoje li, između ostalih, i elementi zlostavljanja i/ili zanemarivanja starije osobe zbog kojih je potrebno reagirati i ostvariti

suradnju s drugim tijelima i ustanovama nadležnim za zdravstvenu i socijalnu skrb, te opće ekonomsko i javno dobro svakog pojedinca.

Zdravstvene ustanove izvješćuju o pregledu starije osobe kod koje se sumnja da je povrede ili zapušteno opće zdravstveno stanje nanijela druga osoba, da je nad njom počinjeno kazneno djelo protiv spolne slobode, te o uočavanju zapuštenosti, neuhranjenosti i ne pridržavanju propisane liječničke terapije. Patronažna sestra može uočiti probleme u obitelji prilikom svojih terenskih obilazaka. Liječnik u svojoj ordinaciji može rano identificirati pojedine pokazatelje mogućeg zanemarivanja i zlostavljanja, te rizične čimbenike u obitelji. Neophodno je u svrhu preventivnog djelovanja i sprečavanja mogućih pokušaja zlostavljanja i zanemarivanja provoditi sustavnu i dosljedniju brigu o starijim osobama, zahtijevati njihov dolazak na preglede i razgovore u pratnji srodnika u ordinacije obiteljske medicine ili putem češćih kućnih posjeta, jer jedino tako možemo dobiti uvid u pravo stanje pojedinca i obiteljsku situaciju uopće. Dugogodišnje propisivanje terapije na temelju ranije utvrđenih spoznaja o zdravstvenom stanju starije osobe ne vodi k svrsishodnom liječenju i praćenju stanja pojedinca. S obzirom na dobro poznatu preopterećenost liječnika obiteljske medicine dio poslova vezanih za opće uvjete i kvalitetu života starijih osoba, uz dovoljno dobru organizaciju i edukaciju stručnjaka, moguće je prepustiti drugim društvenim subjektima. Centar za socijalnu skrb ima širok spektar nadležnosti kojima ostvaruje uvid u sve elemente koji ukazuju na moguće postojanje nekog od oblika zlostavljanja ili zanemarivanja starije osobe. Socijalni radnik izvidom na terenu vrši uvid u stanje skrbi za starije osobe i neposredno u obitelji uočava moguće nepravilnosti.

Vjerske i nevladine humanitarne organizacije putem svojih preventivnih edukacijskih programa mogu doprinosti sprečavanju nastanka zanemarivanja i zlostavljanja članova obitelji uopće.

Osobito vrijedan doprinos mogu dati volonteri koji kroz konkretne obilaske obitelji sa starijim članovima (putem dostave obroka, njege i pomoći u kući) mogu na vrijeme uočiti potencijalno ugrožavajuća ponašanja. U vidu materijalne (financijske) zaštite starijih osobe iznimnu ulogu imaju banke i druga financijska tijela u zajednici. Oni brinu o čuvanju (štednji) i distribuciji novčanih sredstava starijih osoba – svojih klijenata.

Suradnja s prekršajnim sudovima iznimno je značajna jer neposredno nakon dovršetka prekršajne obrade počinitelj nasilničkog ponašanja u obitelji privodi se sudu.

Zlostavljanje je složena i višestruko uvjetovana pojava koja se razvija na različite načine ima raznolika obilježja. Kad postoji zlostavljanje u dodiru s obitelji dolazi nekoliko skupina stručnjaka, stoga je nužan multidisciplinarni pristup društva u cjelini i društvenih institucija nadležnih za zaštitu zdravlja, te prava i interesa starijih ljudi. Dobro organiziranim multidisciplinarnim pristupom u rješavanju ovog složenog i teže uočljivog problema smanjila bi se pojavnost zanemarivanja i zlostavljanja starijih osoba u obitelji. Potreba za suradnjom proizlazi iz složenosti problema i potrebe za cjelovitim pristupom, u kojem su isprepleteni medicinski, psihosocijalni, pravni i duhovni aspekti problema. Razmjena informacija između pojedinih ustanova i skupina stručnjaka nužna je u prevenciji, ranom prepoznavanju i suzbijanju zanemarivanja i zlostavljanja starijih osoba. (1)

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je bio:

1. Steći bolje znanje o izvorima i posljedicama nasilja nad starijim
2. Proširiti raspon intervencija koje bi omogućile starijim osobama da progovore o doživljenom nasilju
3. Informirati starije osobe o njihovim pravima, te dobiti podršku da ih ostvaruju.

Slika 8. Stara osoba

Izvor: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/uzas-u-starackim-domovima-siluju-i-ponizavaju-nemocne-starce-tjeraju-ih-da-jedu-vlastiti-izmet/952501.aspx>

Slika 9. Starije osobe

Izvor: <https://www.zzzzv.hr/?gid=2&aid=181>

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Ispitanici

Istraživanje je provedeno u Domu za starije i nemoćne osobe „Domus Christi“ u Dubrovniku nakon dobivene suglasnosti nadležnih službi i samih korisnika doma.

Ispitanici su bili korisnici doma za starije i nemoćne osobe. Ukupno je anketirano 80 starijih osoba.

3.2. Metode

Istraživanje je provedeno pomoću ankete koja se sastojala od 20 pitanja. Od toga sam prikazala 13 grafikona. Prilikom provedbe ankete bilo je naglašeno da se ona provodi u svrhu prikupljanja podataka za izradu završnog rada te da je anonimna. Provođenje ankete uključivalo je više faza, od prikupljanja podataka, grupiranja podataka do statističke analize rezultata ankete.

4. REZULTATI

Grafički prikaz prikupljenih podataka

U uvodnom dijelu upitnika, postavljen je niz pitanja koja za cilj imaju uvesti ispitanika u osnovnu temu istraživanja.

Prvo od njih bilo je pitanje o općem zadovoljstvu životom. Prosječno zadovoljstvo ispitanika doma za starije i nemoćne na skali od 1 (gdje 1 znači izuzetno nezadovoljan) do 10 je 6.03%, tj. zadovoljstvo je nešto iznad sredine. Ako ukrstimo podatke o zadovoljstvu svojim životom sa starosnim kategorijama, dobivamo podatke da su stariji zadovoljni 5.4% (preko 55 godina) i 5.2% (preko 65 godina). Interesantno je primijetiti da ispitanici starije grupe zadovoljstvo općim životom ocjenjuju nešto više nego što ocjenjuju zadovoljstvo životom grupe preko 55 godina. Svoj život ocjenjuju sa 5.4%, a zadovoljstvo životom svoje grupe sa 3.7%.

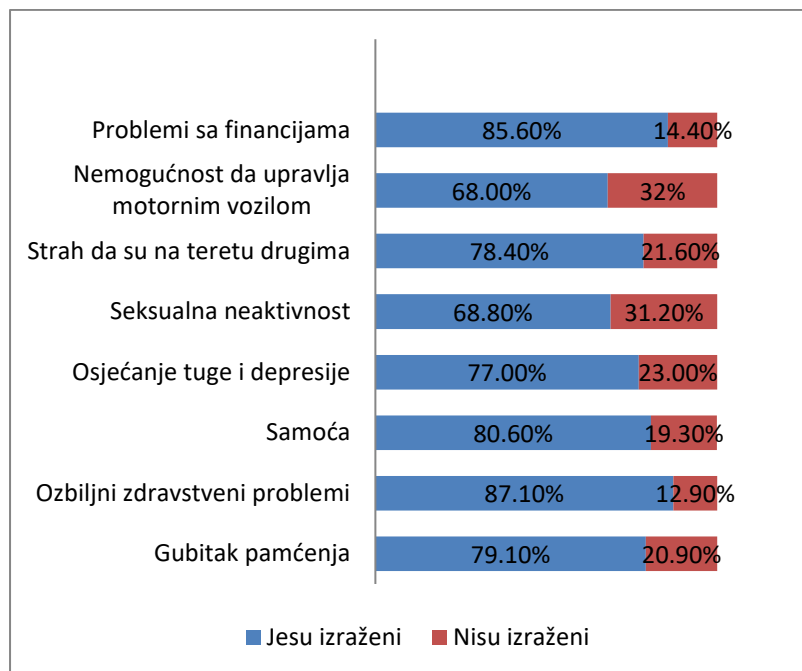
Na pitanje o prednostima života u starosti, ispitanici su izdvojili odgovore koji se u osnovi odnose na više vremena koje pojedinac ima na raspolaganju, za obitelj (77.8%), hobije (65.2%) i putovanja (58.6%). Najmanje kao prednost vide bolju financijsku situaciju (66.8%), više

poštovanja od strane društva (55.9%) i više vremena za volonterski rad (59.4%). Posebno je indikativno da ispitanici vide kao nedostatak života u starosti poštovanje od strane društva. Ovo nas upućuje na zaključak da je, prema mišljenju naših ispitanika, percepcija “starijih osoba” (kao i “starosti”).

Kada su u pitanju problemi koji su izraženi kod starijih ljudi ispitanici najviše ističu ozbiljne zdravstvene probleme (87.1), probleme s financijama (85.6%) i samoću (80.6%). Činjenica je da je multimorbidnost odlika starije životne dobi, jer se, zbog kumulativnog djelovanja, velikog broja faktora rizika tokom života, javlja istovremena pojava više kroničnih oboljenja. Zdravstveni problem su najizraženiji, jer oni ograničavaju kretanje, zbog čega se evidentira samoća, ali i radnu nesposobnost, što očituje problem s financijama. Generalno, ispitanike najviše brine porast troškova života (86.7%), ekonomska situacija (82%) i kvaliteta zdravstvenog sistema (80.7%). I ovaj rezultat potvrđuje da su, prije svega, problemi ekonomske i zdravstvene prirode ti koji su, u percepciji ispitanika, povezani sa starošću.

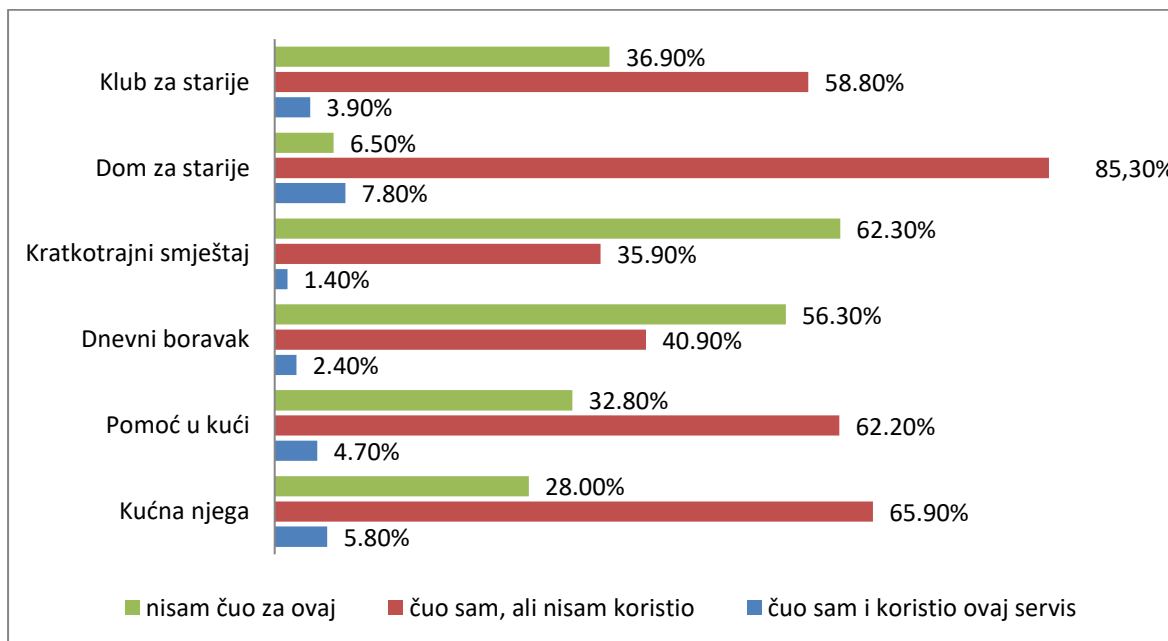
PROBLEMI IZRAŽENI KOD STARIJIH LJUDI

Što biste rekli, u kojoj mjeri su ovi problemi izraženi kod starijih ljudi?

Graf 1.

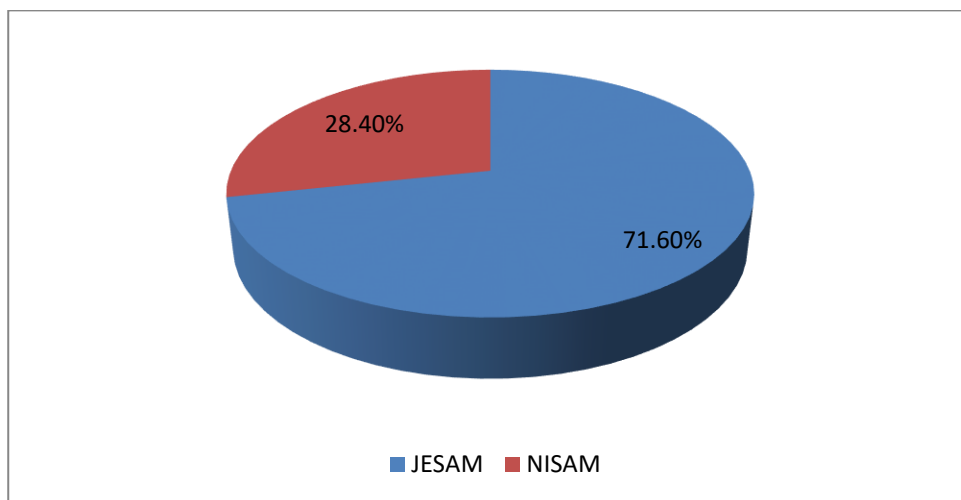

Graf 2.

Nakon otvorenog pitanja, postavljeno je isto u zatvorenoj formi. Naime, ispitanicima su spomenuti razni servisi i od njih je traženo da kažu jesu li za isti čuli ili nisu. U sljedećem grafu su predstavljeni podaci po kojima su ispitanici najčešće čuli za dom za starije i nemoćne. Najrjeđe su, pak, čuli za kratkotrajni smještaj (62.3%), dnevni boravak (56.3%) i klubove za stare (36.9%), što ukazuje na to da su stare osobe upoznate sa servisima kojima bi bila potrebna određena prezentacija, zbog nedostatka informacija o postojanju različitih oblika zaštite. Ipak, uočava se da postoje servisi za koje stari ljudi nemaju informacije ili su one nepotpune, kao one koje se odnose na mogućnosti zadovoljenja zdravstvenih potreba u kući i druge.

Prvo pitanje u ovom dijelu je uvodnog karaktera i ispitanici trebaju odgovoriti jesu li ikad čuli termin *nasilje nad starijim osobama*. Interesantno je da skoro trećina ispitanika tvrdi da nikad nije čula za taj termin, što je potvrda činjenice da stari ljudi nerado govore o pojavama nasilja nad njima. Osim ovoga, treba imati u vidu da oni fenomeni s kojima smo upoznati i o njima imamo informacije. Stoga, ukoliko pojedinac nije upoznat, nije u stanju prepoznati određene oblike ponašanja prema starijim osobama, pa, shodno tome, nema informaciju ni o činjenici da i ovi oblici ponašanja mogu biti kažnjivi ili naići na osudu, ostaje mogućnost da će ovakav pojedinac prije manifestirati nasilje prema samom sebi ili drugim starijim osobama nego one osobe koje su upoznate s konceptom nasilja nad starima, kao i s posljedicama ovakvog ponašanja. Ispitanice u intervjuu jednoglasno tvrdile da je nasilje nad starijim osobama veoma izraženo, uz to što se o njemu ne govori, te ovi oblici nasilja, po pravilu, ostaju prikriveni intimom obiteljskih relacija.

Jeste li ikad čuli za termin nasilje nad starijim osobama?

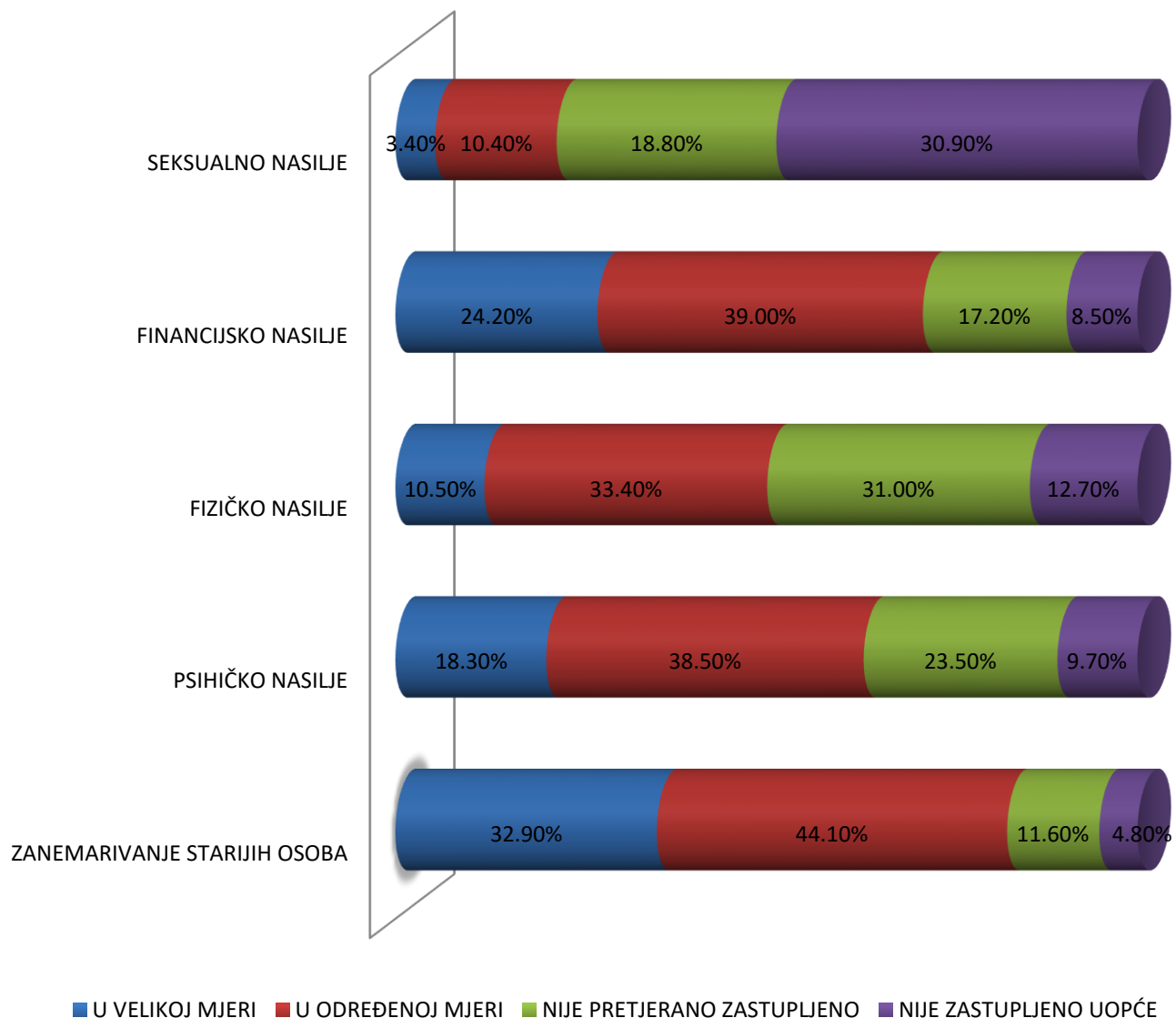
Graf 3.

Ispitanicima je u otvorenom obliku ostavljena mogućnost da sami napišu kakvim su oblicima nasilja po njihovom mišljenju podvrgnuti. Broj i raznovrsnost odgovora je veoma indikativna. Jednom ili više puta, spomenuti su sljedeći oblici nasilja nad starim ljudima: omalovažavanje, nebriga od vlastite djece i društva, neimaština, nebriga okoline, odbačenost od svojih najbližih, davanje prevelike doze lijekova da spavaju duže, diskriminacija, ekonomsko, fizičko i psihičko nasilje, loša zdravstvena zaštita, zanemarivanje, verbalno zlostavljanje, fizički napad zbog novca, iznuda novca, prevara, oduzimanje mirovine, ignoriranje, isključivanje iz svega, ismijavanje, istjerivanje iz kuća, izoliranost, nepoštovanje, zastrašivanje, kritiziranje naređivanje, maltretiranje, nevažavanje, neriješeno stambeno pitanje, nedavanje hrane i vode, nepažnja, grubo ponašanje, prijetnje, psovke, primoravaju od strane mlađih na rad, samoća, seksualno nasilje, silovanje, stavljanje u dom i napuštanje, torture, udaranje, guranje.

Nakon otvorenog pitanja, ponuđeno je ispitanicima u zatvorenoj formi da procijene u kojoj mjeri su zastupljeni konkretni oblici nasilja. Kao najčešće, ispitanici percipiraju zanemarivanje (77%), zatim financijsko nasilje (63.2%) i psihičko nasilje (56.8%). Ovi oblici nasilja identificirani kao dominantni oblici nasilja nad starijim osobama u našoj sredini.

OBLICI NASILJA NAD STARIJIM OSOBAMA

U kojoj mjeri su po vašem mišljenju, zastupljeni sljedeći oblici nasilja nad starijim osobama?

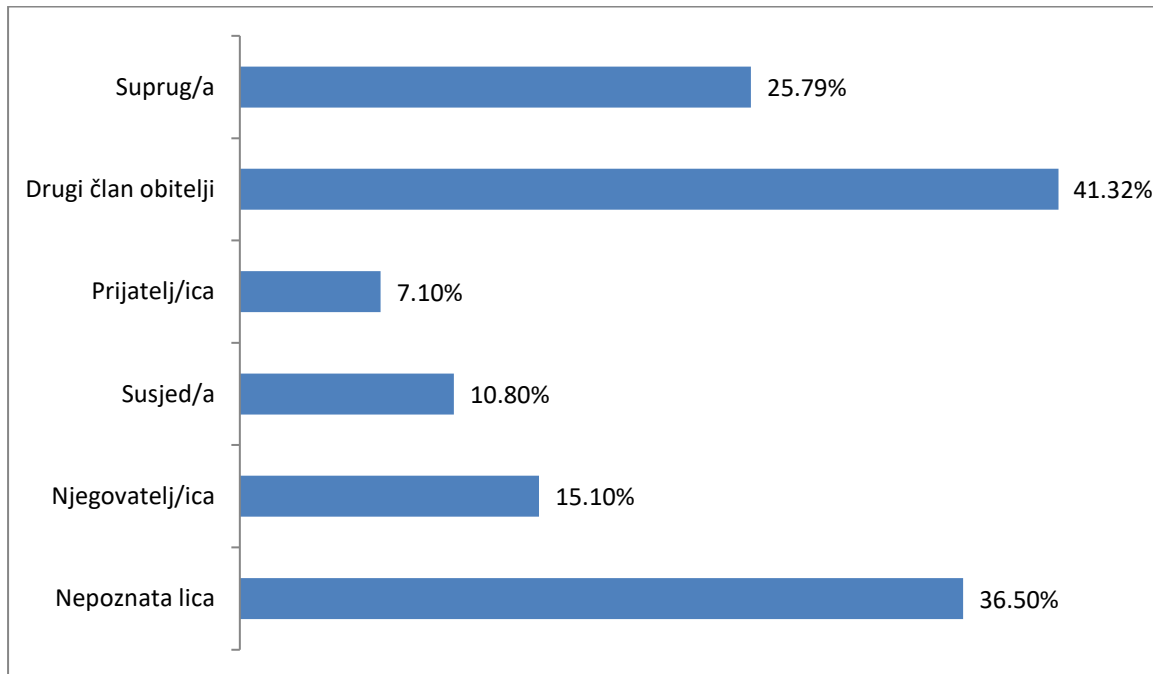

Graf 4.

Odgovor na sljedeće pitanje je veoma zabrinjavajući. Naime, čak 5.2% ispitanika nije imalo problem da na pitanje je li u njihovoj obitelji bilo slučajeva nasilja odgovore pozitivno. Njih 19.8 % tvrdi da nema odgovor. Imajući i u vidu osjetljivost teme i direktnost pitanja, postotak ustvarnosti se procjenjuje kao veći, što u odnosu na start od 5.2% prijavljenog daje osnovu za zabrinutost.

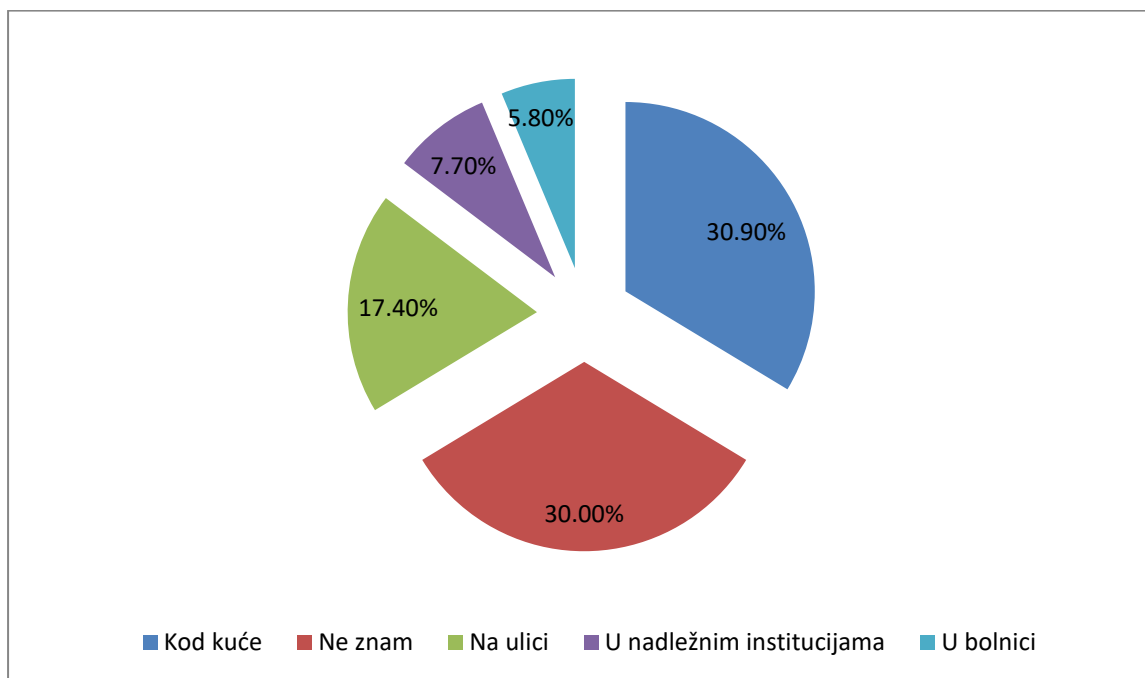
Među počiniteljima nasilja, ispitanici najčešće percipiraju druge članove obitelji(41.3%) i nepoznata lica (36.5%), a samo nasilje se najčešće događa kod kuće (30.9%). To sve ukazuje na to da se događaju prostoru i od strane osoba koje bi po pravilu kod starijih osoba trebali izazivati osjećaj sigurnosti.Međutim, i dosadašnja istraživanja su pokazali da su, stare osobe, izložene nasilju od strane osoba koje poznaju odnosno obično dolazi od članova njihove rodbine.

Prema vašem mišljenju tko je najčešće taj koji zlostavlja starije osobe?

Graf 5.

Prema vašem mišljenju gdje se nasilje nad starijim osobama najčešće događa?

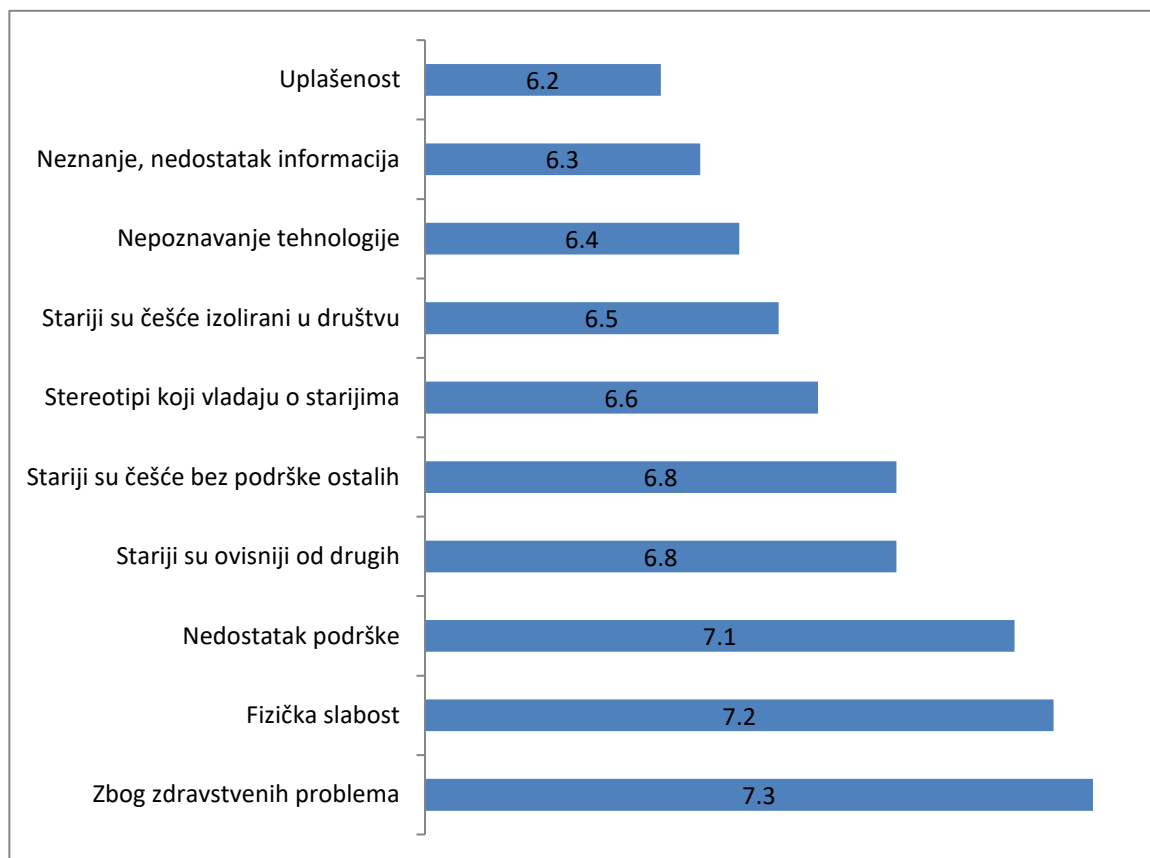

Graf 6.

Kao razloge zbog kojih se starije osobe najčešće nalaze u položaju podložnih da budu žrtve nasilja, ispitanici najčešće percipiraju fizičku nemoć bilo zbog zdravstvenih problema ili zbog same starosti, ali i nedostatak podrške adekvatnih institucija. Istraživanje je pokazalo da se stare osobe osjećaju nemoćnim i u fizičkom kontekstu, ali u percepciji mogućnosti vlastite zaštite. Ovo je, svakako, dio percepcije “starosti” u našem društvu, koja podrazumijeva da starije osobe nisu u poziciji da se adekvatno zaštite od pokušaja nasilja. Očigledno, rad na unapređenju formalnih sistema podrške koji bi mogli ojačati poziciju starije populacije, kao i edukacija populacije o ovim sistemima, bili bi djelotvorni u prevenciji nasilja nad starijim.

Koliko se na skali od 1 do 10, slažete s dolje navedenim razlozima za to da su starije osobe podložnije tome da budu žrtve nasila?

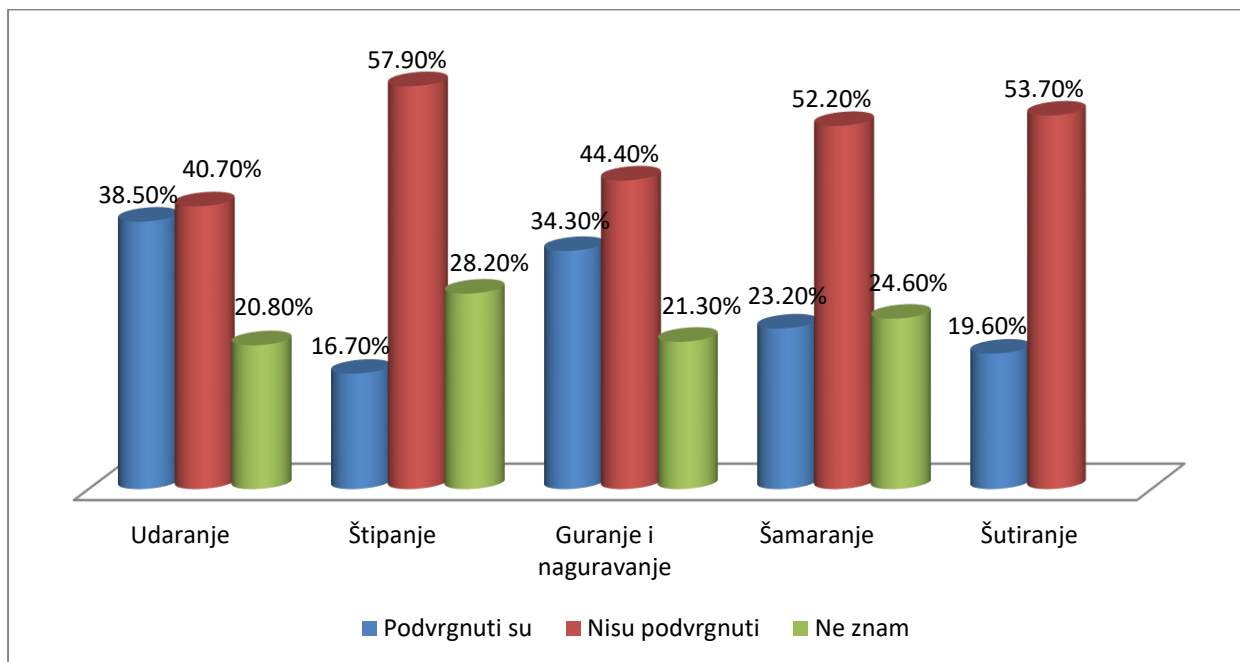

Graf 7.

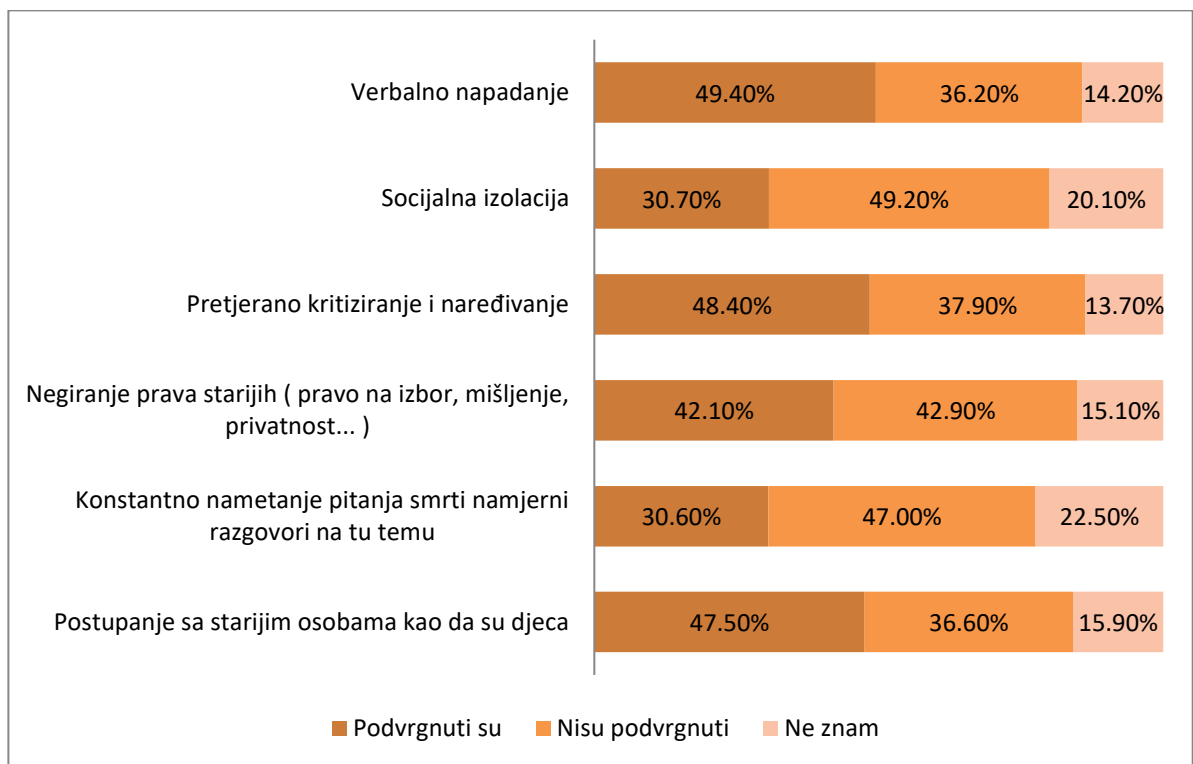
Pri čemu je 1 – uopće se ne slažem, a 10 – slažem se upotpunosti.

U ovom dijelu upitnika ispitanicima je data lista s različitim konkretnim oblicima fizičkog, psihičkog, ekonomskog i seksualnog nasilja, te zanemarivanja i od njih je traženo da procjene u kojoj mjeri su stari ljudi podvrgnuti su konkretno tom obliku nasilja.

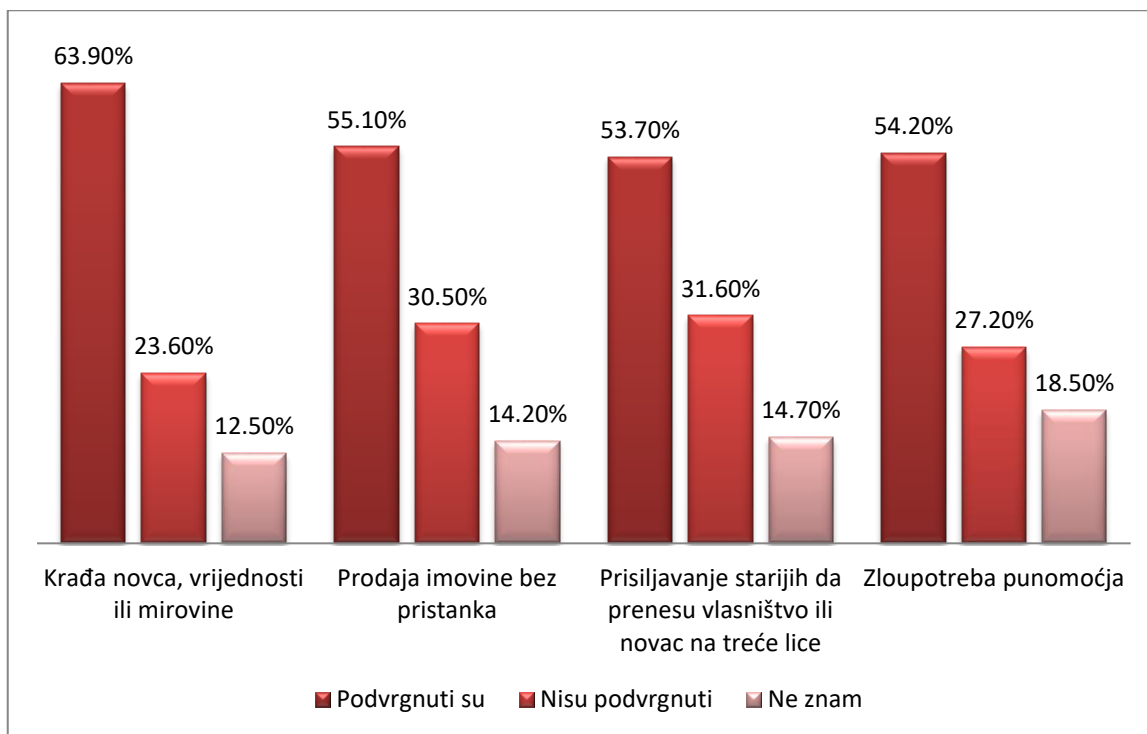
Kad je u pitanju fizičko nasilje, ispitanici kao najčešće prepoznaju udaranje, guranje i naguravanje, te prisiljavanje starih da ostanu u kući ili nekoj drugoj prostoriji uz zaključavanje.

Graf 8.

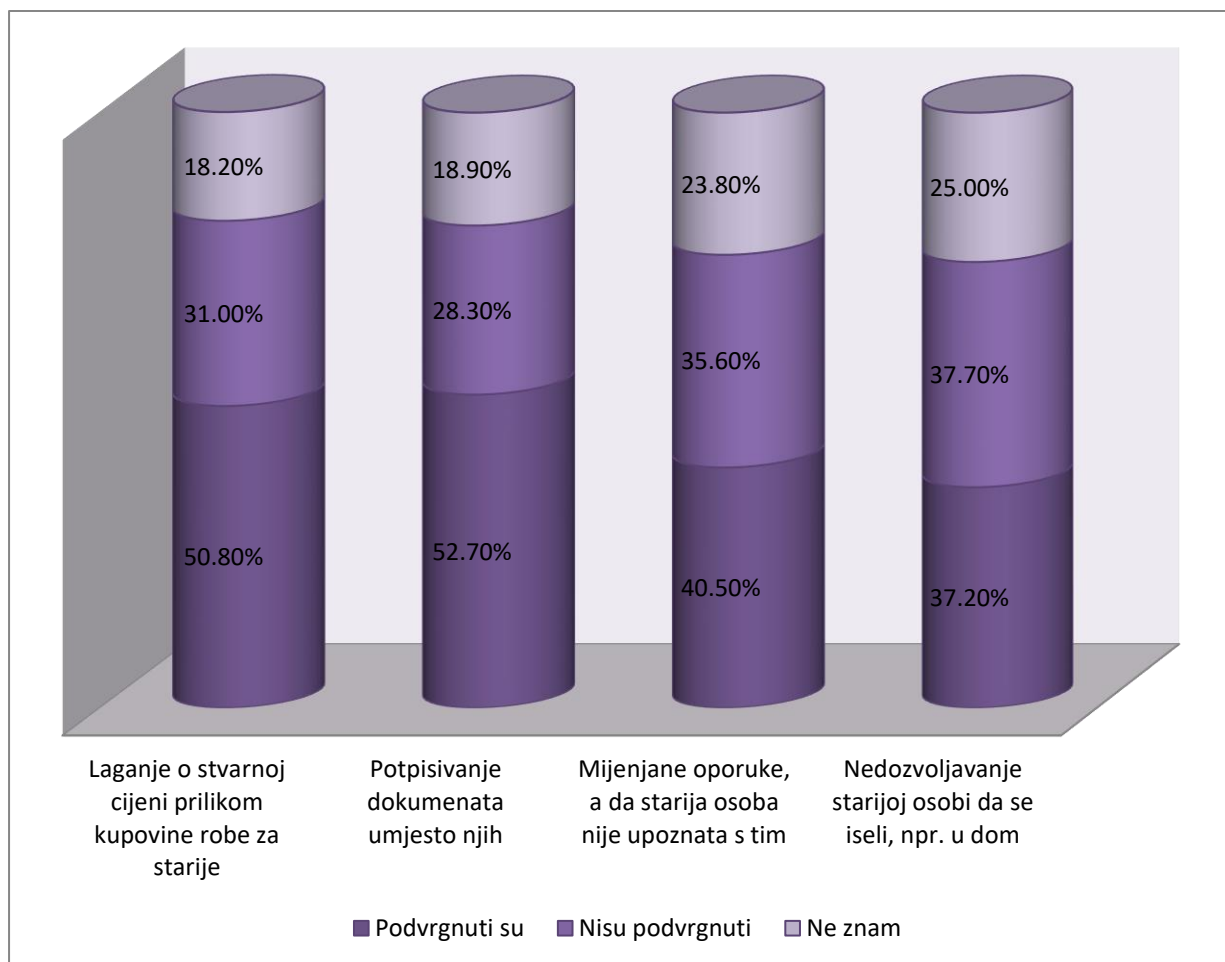

Graf 9.

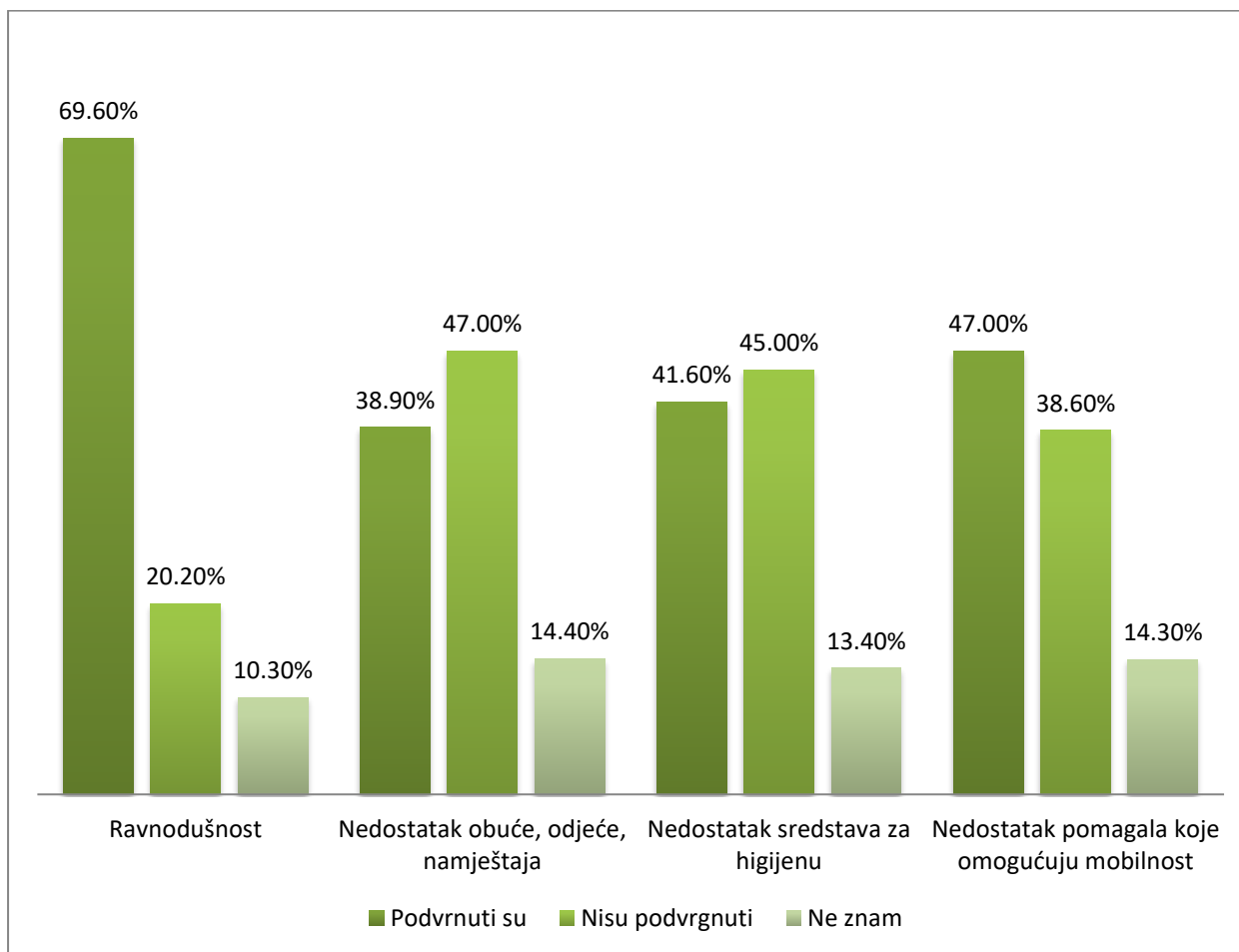
Graf 10.

Najčešće je u pitanju krađa novca, vrijednosti ili mirovine, prodaja imovine bez pristanka i zloupotreba.

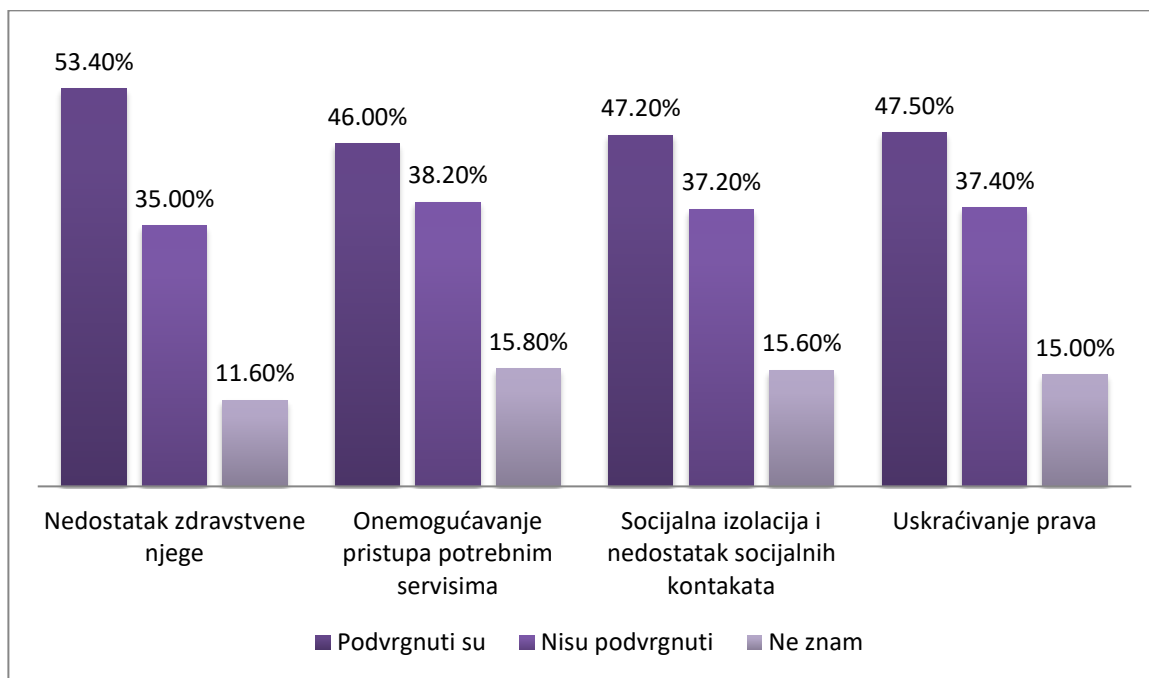

Graf 11.

ZANEMARIVANJE

Graf 12.

Graf 13.

Objašnjenje ovakvih podataka tumači se činjenicom da je starim osobama zdravstvena zaštita neophodna 24 sata, a da pri tome, ne žele napustiti vlastiti dom. Osim toga, vrlo često, su neinformirani o mogućnostima realizacije svojih prava na zdravstvenu zaštitu, pa im ona izgleda nedostupna (čekaju za pregled, a mogu dobiti isti u svojoj kući).

Naredno pitanje je veoma osjetljivog tipa pa samim tim i relativno dobiveni rezultati, koji su veći u odnosu na druga istraživanja na istu temu ispitanika koji percipira oblike seksualnog nasilja nad starim licima (8.1%) ukazuje na postojanje ovog oblika nasilja u većem obimu, jer je očekivano da o seksualnom nasilju ispitanici govore s najviše ograničenja.

Najveći postotak bi slučaj nasilja nad starijim osobama prijavio policiji (71%), zatim centrima za socijalni rad (27%) i organizacijama koje se brinu o starim ljudima (21.2%). Kao najveću prepreku prijavljivanju slučajeva nasilja, ispitanici percipiraju tradicionalnu kulturu (85.7%), osjećanje sramote israma (82.1%) i strah da će nasilnici biti još agresivniji (80.4%),

5. RASPRAVA

Istraživanje je pokazalo da stari ljudi percipiraju opasnost od nasilja, najčešće kroz prizmu tuđih iskustava (poznaje nekog tko je doživio nasilje ili je, što je najčešće, čuo da postoje takve pojave). U istraživanju se pokazala relativno velika prisutnost neutralnih izjava na tvrdnjama koje odražavaju njihovu neposrednu izloženost nasilju, što stvara, istovremeno, barijere u traženju zaštite od ove pojave. Mala spremnost zapriječavanje je po svemu sudeći posljedica straha starih da će biti potpuno odbačeni, te njihova ovisnost o osobama koje o njima brinu. Uzroke nasilja, stari ljudi, prepoznaju u svojoj funkcionalnoj nesposobnosti, koja je nastala kao posljedica izraženih zdravstvenih problema. Pored ovih, izraženi su financijski problem, a pri tome, su stari ljudi, u velikom broju slučajeva, jedini nosioci nekog oblika primanja u obitelji (zbog čega stariji ne vide pozitivne efekte), ali i problem samoće. Sasvim je očigledna povezanost i iskazanih problema. Inače su podaci istraživanja pokazali da stare osobe ne percipiraju mogućnosti zaštite u sistemu u kojem egzistiraju, a posebno zbog činjenice da su nasilnici, u najvećem broju, slučajeva njima bliske osobe. Prema istraživanju nasilje se, najčešće, dešava u domu stare osobe, ali su tradicionalni odnosi ograničavajući faktor za pretpostavljanje zahtjeva za zaštitom od ove pojave. Podaci ukazuju, također, da je najčešći oblik nasilja, kojem su izložene stare osobe psihičkog karaktera, mada je izdvojeno zanemarivanje od ostalih oblika ove vrste nasilja

(manifestira se na različite načine, a najčešće postojanjem diskriminirajućih stavova prema starim osobama), zatim ekonomsko (materijalno, odnosno nasilje vezano za odnos prema imovini starih osoba) nasilje, a tek onda fizičko (vezano za neželjeni kontakt, a koje osobe koje se bave brigom o starima, u nekim slučajevima, ne prepoznaju kao nasilje) i na posljednjem mjestu je seksualno nasilje (mada je nešto više ispitanika nego u prethodnim istraživanjima percipiralo postojanje ove vrste nasilja). Pokazano je da postoji povezanost između različitih vrsta nasilja nad starim osobama. Podaci su pokazali da stari ljudi ne prepoznaju značaj utjecaja preventivnih programa na njihovu manju izloženost ovim pojavama. Istraživanje je i pored značajnog doprinosa za sagledavanje postojanja nasilja među starim osobama, ukazalo i na neke nedostatke. Naime, podaci se temelje na sposobnosti i spremnosti ispitanika da izvijeste o doživljenom nasilju, jer metoda samoiskaza, iako može biti jedini način da se do određenih podataka dođe, ima određene nedostatke kao što su nejednako razumijevanje ponuđenih solucija, instrumenata i iskrivljavanja odgovora uslijed društvene poželjnosti odgovora. Premda su tajnost i povjerljivost osigurani, načelo anonimnosti nije s obzirom da se istraživanje obavljalo putem intervjua u direktnom kontaktu ispitanika i ispitivanog. Zbog niskih stopa viktimizacije važno je prilagoditi metodologiju »rijetkim događajima« budući da je vjerojatnost pojavljivanja manja od 10%. Iako je u ovom istraživanju bilo uključeno osamdeset ispitanika, može se zaključiti da su upravo zbog relativno malog broja onih koji su identificirali nasilje na vlastitom iskustvu, važno prilagoditi upitnik i sam proces ispitivanja ovako osjetljivoj temi istraživanja. Od značaja je raditi istraživanja radi identifikacije nasilja među

starima u različitim sredinama, kao i obilježja starijih koji ga doživljavaju i obilježja počinitelja, zatim istraživanja faktora rizika i zaštite za pojedine oblike nasilja u obitelji radi spoznavanja specifičnih uzroka nasilnog ponašanja, ali i mehanizama koji olakšavaju suočavanje s doživljenim nasiljem. Kao problem zajednice i društva ono zahtijeva istraživanja ne samo faktora rizika na strani žrtve i počinitelja, već istraživanja strukturnih uzroka pojave.

6. ZAKLJUČAK

Opće je prihvaćen cilj zdravstvene i društvene politike zemalja razvijenog svijeta olakšati starijim ljudima da nezavisno žive, uživaju ugled, te da se uključuju u društvena zbivanja. Pri tome je naglašeno načelo da starije osobe ostanu što dulje živjeti u svojim domovima. Ponekad se dogodi da međugeneracijska solidarnost zakaže, da mladi naraštaji opterećeni svakodnevnim problemima preživljavanja i održavanja egzistencije zaborave na svoju odgovornost prema starijim članovima, te cijeli obiteljski sustav postane neuravnotežen, nestabilan i afunkcionalan. Svakako treba voditi računa da u situacijama nasilja u obitelji razumijevanje i pomoć treba pružiti svim članovima. Težište treba staviti na edukaciju i prevenciju, te svrsishodnije djelovanje svih relevantnih društvenih subjekata kako bi se skrb za starije provodila cjelovitije i uspješnije. Nasilje u obitelji nije problem pojedinca i pojedinačne obitelji, već je to situacija koja zahtjeva svekoliki angažman društva i javnosti. Dok god se budemo sakrivali iza „tamnih brojki statistike“ nema aktivnog suočavanja s problemom, niti njegova rješavanja. Pri tome nužna je sustavna i kvalitetna multidisciplinarna suradnja mnogih profila stručnjaka. Trebamo stvoriti takvu društvenu situaciju u kojoj svi članovi zajednice budu dovoljno senzibilizirani za prepoznavanje problematike zanemarivanja i zlostavljanja starijih osoba, te njihovog uključivanja u rješavanje problema, jer danas se to događa nekom drugome, a već sutra može nama ili nama dragim osobama.

7. LITERATURA

1. www.zzjzfbih.ba/medunarodni-dan-starijih-osoba-2013/ (1. Listopad 2016.)
2. Garner J, Evans S. Institutional abuse of elder adults. London: Royal College of Psychiatrist; 2005
3. Ajduković, M. (2003.) Nasilje u obitelji (2. prošireno izdanje). U: Puljiz, V., Bouillet, D. (ur.); Nacionalna obiteljska politika. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži,
4. Ajduković, M. i Pavleković, G. (2004.) Nasilje nad ženom u obitelji. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
5. Despot Lučanin, J. (2003.) Iskustvo starenja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Janković J. (1996.) Pristupanje obitelji. Zagreb: Alinea.
7. Rusac S., Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Katedra za socijalnu gerontologiju i Centar za zdravstvenu gerontologiju NZJZ „Dr. Andrija Štampar” – Referentni centar Ministarstva zdravlja Republike Hrvatske za zaštitu zdravlja starijih osoba
8. Poredoš D., Tošić G. i Grgić, G. (2005.) Nasilje u obitelji nad osobama starije životne dobi. Socijalna psihijatrija
9. Spitek-Zvonarević, V. (2006.) Zlostavljanje u starijoj dobi-trajne mete nasilja. Narodni zdravstveni list

10. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Narodne novine, 116/03.
11. Čuljek S. Osnove zdravstvene njege, priručnik za studij Sestrinstva, Zdravstveno veleučilište, Zagreb, 2005; (74- 79)

8. PRILOZI

8.1. Prilog A: Popis ilustracija

Slike

Slika 1. Zlostavljanje (30.05.2017.).....	3
Slika 2. Tjelesno zlostavljanje (2.11.2016.).....	4
Slika 3. Stop nasilju (10.08.2016.).....	6
Slika 4. Ekonomsko zlostavljanje (22.01.2018.)	9
Slika 5. Tjelesno zlostavljanje (05.11.2017.).....	10
Slika 6. Tjelesno zlostavljanje (udaranje) (10.08.2016.).....	11
Slika 7. Posljedice zlostavljanja(11.09.2016.).....	12
Slika 8. Stara osoba (23.02.2017.).....	21
Slika 9. Starije osobe (22.10.2016.).....	22

Grafikoni

Grafikon 1.	26
Grafikon 2.	27
Grafikon 3.	29
Grafikon 4.	31
Grafikon 5.	33
Grafikon 6.	34
Grafikon 7.	35
Grafikon 8.	36
Grafikon 9.	37
Grafikon 10.	38
Grafikon 11.	39
Grafikon 12.	40
Grafikon 13.	41

8.2. Prilog B: Anketni upitnik

Anketni upitnik o zanemarivanju i zlostavljanju starijih osoba

Poštovani,

U svrhu izrade završnog rada „Tjelesno, psihičko i ekonomsko zanemarivanje osoba starije dobi izvršeno prije smještaja u ustanovu socijalne skrbi“ odlučila sam Vas zamoliti da mi pomognete s odgovorima na nekoliko pitanja.

Molim Vas da na pitanja odgovorite iskreno i bez ustručavanja, kako bi podaci dobiveni ovim načinom bili što točniji. Ovaj upitnik je potpuno anonimian.

Srdačno zahvaljujem na suradnji!

1. Koliko ste zadovoljni svojim životom na skali od 1 do 10, gdje 1 znači izuzetno nezadovoljan/na, a 10 izuzetno zadovoljan/na ?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2. Koja se osoba po vašem mišljenju može smatrati starom osobom?

60 godina

65 godina

3. Koje su prednosti života u starosti ? Je prednost/Nije prednost

- Više vremena za hobije i druge   Je/Nije
- Više vremena za obitelj   Je/Nije
- Više vremena za volonterski rad   Je/Nije
- Više vremena za putovanja   Je/Nije
- Bolja financijska situacija   Je/Nije
- Manje stresa   Je/Nije
- Kraj radnog odnosa   Je/Nije
- Više poštovanja od strane društva   Je/Nije

4. Što biste rekli, u kojoj mjeri su ovi problemi izraženi kod starijih ljudi? Je prednost/Nije prednost

- Problemi sa financijama   Je/ Nije
- Nemogućnost upravljanja motornim vozilom Je/ Nije
- Strah da su na teretu drugima Je/ Nije
- Seksualna neaktivnost Je/ Nije
- Osjećaj tuge i depresije Je/ Nije
- Samoća   Je/ Nije
- Ozbiljni zdravstveni problemi   Je/ Nije
- Gubitak pamćenja Je/ Nije

5. Što vas najviše brine? Brine/Ne brine

- Nedostatak novca Brine/Ne brine
- Gubitak supružnika Brine/Ne brine
- Samoća Brine/Ne brine
- Bolest i pogoršanje zdravlja Brine/Ne brine
- Dosada Brine/Ne brine

6. Možete li nam reći da li ste čuli za neke servispodrške za starije osobe?

DA NE

7. Da li ste čuli da postoje organizirani sljedeći servisi podrške za starije osobe?

1. Čuo/la sam i koristio

2.Čuo/la sam al nisam koristio

3.Nisam čuo/la

- Kućna njega 1 / 2 / 3
- Pomoć u kući 1/ 2 / 3
- Dnevni boravak 1/ 2/ 3
- Kratkotrajni smještaj 1 / 2 / 3
- Dom za starijee 1/ 2 / 3

- Klub za starijее 1 / 2 / 3

8. Jeste li ikada čuli za termin nasilje nad starijim osobama?

DA NE

9. U kojoj su mjeri po vašim mišljenjima zastupljeni sljedeći oblici nasilja nad starijim osobama?

- Zanemarivanje starih lica

U velikoj mjeri/ U određenoj mjeri/Nije pretjerano zastupljeno / Nije zastupljeno /
Ne znam

-Psihičko nasilje

U velikoj mjeri/ U određenoj mjeri/Nije pretjerano zastupljeno / Nije zastupljeno /
Ne znam

-Fizičko nasilje

U velikoj mjeri/ U određenoj mjeri/Nije pretjerano zastupljeno / Nije zastupljeno /
Ne znam

-Financijsko nasilje

U velikoj mjeri/ U određenoj mjeri/Nije pretjerano zastupljeno / Nije zastupljeno /
Ne znam

-Seksualno nasilje

U velikoj mjeri/ U određenoj mjeri/Nije pretjerano zastupljeno / Nije zastupljeno /
Ne znam

10. Slučajevi nasilja u obitelji u određenoj mjeri su zastupljeni u našem društvu, možete li nam reći da li je u vašoj užoj ili široj obitelji bilo slučajeva nasilja nad starijim osobama ?   DA   NE
11. Prema vašem mišljenju ko najčešće zlostavlja starije osobe? (Nepoznata lica, njegovatelj/ica, prijatelj, prijateljica, drugi član obitelji, suprug/supruga)
12. Gdje se najčešće događa prema vašem mišljenju nasilje nad starijim osobama? (Kod kuće, ne znam , na ulici, u nadležnim institucijama, u bolnicama ?
13. Koliko se, na skali od 1 do 10, slažete sa dolje navedenim razlozima zato da su starije osobe podložnije tome da budu žrtve nasilja, pri čemu je 1 uopće se ne slažem, a 10 slažem se u potpunosti?

- Zbog zdravstvenih problema
- Fizička slabost
- Nedostatak podrške
- Stariji su ovisniji od drugih
- Stariji su često bez zaštite drugih
- Stereotipi koji vladaju o starijima
- Stariji su češće izolirani
- Nepoznavanje tehnologije
- Neznanje, nedostatak informacija
- Uplašenost/ zastrašenost

14. Od fizičkog nasilja , čemu su po vašem mišljenju podvrgnuti stariji?

1-podvrgnuti su

2-nisu podvrgnuti

3-ne znam

Udaranje 1 2 3

Štipanje 1 2 3

Guranje i naguravanje 1 2 3

Šamaranje 1 2 3

Šutiranje 1 2 3

Pljuvanje 1 2 3

Prisiljavanje starije osobe da ostane u krevetu ili stolici 1 2 3

Prisiljavanje da ostane u sobi ili zaključavanje 1 2 3

Uskraćivanje lijekova ili davanje prevelike doze lijekova 1 2 3

Nedovoljna količina vode i hrane 1 2 3

15. Od psihičkog nasilja, čemu su po vašem mišljenju podvrgnuti stariji?

1-podvrgnuti su

2-nisu podvrgnuti

3-ne znam

Postupanje sa starijim osobama kao da su djeca 1 2 3

Konstantno nametanje pitanja smrti i namjerni razgovori na tu temu 1 2 3

Negiranje prava starijih (pravo na izbor, mišljenje, privatnost...) 1 2 3

Ismijavanje, ruganje, ponižavanje, nazivanje pogrđnim imenima 1 2 3

Pretjerano kritiziranje i naređivanje 1 2 3

Socijalna izolacija i zabrana posjeta 1 2 3

Zastrašivanje (da neće dobiti hranu i vodu) 1 2 3

Prijetnja da će biti napuštene i same 1 2 3

Prijeteće ponašanje 1 2 3

Verbalno napadanje i ignoriranje 1 2 3

16. Ekonomsko nasilje

Laganje o stvarnoj cijeni prilikom kupovine robe 1 2 3

Potpisivanje dokumenata umjesto njih 1 2 3

Mijenjanje testamenata, a da starija osoba nije upoznata sa tim 1 2 3

Nedozvoljavanje starijoj osobi da se iseli npr. u dom 1 2 3

Krađa novca, vrijednosti 1 2 3

Prodaja imovine bez pristanka 1 2 3

Prisiljavanje starijih da prenesu vlasništvo ili novac na treću osobu 1 2 3

Zloupotreba punomoći 1 2 3

17. Zanemarivanje

Ravnodušnost 1 2 3

Nedostatak obuće, odjeće, namještaja 1 2 3

Nedostatak sredstava za higijenu 1 2 3

Nedostatak pomagala koja omogućuju mobilnost 1 2 3

Nedostatak zdravstvene njege 1 2 3

Onemogućavanje pristupa potrebnim servisima 1 2 3

Socijalna izolacija, nedostatak socijalnih kontakata 1 2 3

Uskraćivanje prava 1 2 3

18. U kojoj mjeri smatrate da su stari ljudi u žrtveseksualnog nasilja, kao što je neprikladno diranje, milovanje, ljubljenje, prisiljavanje na oralni ili genitalnikontakt, prisiljavanje na gledanje pornografskog sadržaja?

Uglavnom nisu

Uopće nisu

Ne znam

19. Kome biste prijavili nasilje? (Policija, sudstvo, mediji, nevladine organizacije, centri za socijalni rad, organizacije koje se brinu o starijim osobama)

20. Što mislite koji su faktori koji utječu na neprijavljivanje nasilja?

Tradicionalna kultura

Osjećaj sramote i stida

Strah da će nakon prijave biti smješteni u neku instituciju

Strah da će se nasilje nastaviti i biti još agresivnije

Strah da im neće vjerovati

Strah da neće imati tko drugi da se brine o njima

Strah da će tako ostati izolirani od prijatelja, obitelji

Osjećaj krivice

Postupanje sa starijim osobama kao da su djeca

Sumnja da će se situacija poboljšati

9. ŽIVOTOPIS

Zovem se Sandra Krstulović, rođena sam 19.04.1993. u Splitu. Odrasla sam u Splitu. Pohađala sam Oš Brda u Splitu. Završila sam srednju Zdravstvenu školu u Splitu. Prediplomski stručni studij Sestrinstva sam upisala 2013. godine na Sveučilištu u Dubrovniku. Pripravnički staž sam odradila u KBC Split, a položila stručni ispit 12.03.2018. u Zagrebu.

IZJAVA

S punom odgovornošću izjavljujem da sam završni rad izradila samostalno, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice Vesne Babarović dipl.soc.radnica.

Ime i prezime studentice:

Sandra Krstulović

Potpis